

Last but not least

Tämä pääkirjoitus saa alkaa toteamuksella, että loppu on käsillä. Kirjoitus jää nimittäin viimeiseksi pääkirjoitukseksi *Historiallisen Aikakauskirjan* päätoimittajana. Viisivuotinen toimikausi on tullut päätökseensä, ja myös lehteä kehallani toimittaneet Juhana Aunesluoma, Seija Jalagin ja Marko Tikka päättävät kautensa. Tästä toimituksesta Anu Lahtinen jatkaa vuodenvaihteen jälkeen uutena päätoimittajana uuden toimituksen kanssa, johon Heidi Kurvinen kuuluu jatkokssakin toimitussihteerinä. Kiitän nykyisiä toimituskumppaneitani hyvin sujuneesta ja antoisasta yhteistyöstä ja toivotan uudelle toimitukselle menestystä alkavalle taipaleelle.

Uusi toimitus tulee jatkamaan *Historiallisen Aikakauskirjan* kehittämistyötä lukijoiden odotuksia kuunnellen ja ennakoiden. Ounastelisin tulevaisuutta uusia ja ajankohtaisia temaattisia avauksia ja lisää panostuksia etenkin verkko- ja somenäkyvyyteen. Myös kautensa päättävä toimitus on tehnyt kehittämistyötä käytössään olleiden resurssien rajoissa seuraten tieteen tekemisen ja tiedejulkaisemisen muuttuvia edellytyksiä. Olemme saaneet työhömme arvokasta tukea taustalla pysyttelevältä Suomen Historiallisen Seuran ja Historian Ystävien Liiton nimeämältä hallitukselta.

Jokainen tiedelehti on ensi sijassa oman kenttensä kuvajainen. Teemanumeroilla ja kirjoituskutsuilla yksittäisen lehden toimitus voi vain jossain määrin vaikuttaa numeroiden sisältöihin

tai tutkijahuoneissa ja -ryhmissä tapahtuvaan tutkimukseen. Eniten *Historiallisen Aikakauskirjan* sisältöihin vaikuttavat tietysti ne, jotka tarjoavat kirjoituksiaan julkaistavaksi, ehdottavat teemanumeroita, arvioivat toisten tutkijoiden kirjoittamia ja toimittamia teoksia tai suostuvat vertaisarvioimaan lehdelle tarjottuja tiedeartikleita. Näidenkin kuluneiden viiden vuoden aikana useampi sata ihmistä on kuvatuilla tavoilla osallistunut *Historiallisen Aikakauskirjan* toimintaan, jotkut useampaankin otteeseen, ja kaikki ansaitsevat tietysti panoksestaan lämpimän kiitoksen. On myös ollut ilahduttavaa todeta, että muutkin kuin historiantutkijat ovat olleet valmiita yhteistyöhön. Myös Suomen rajojen ulkopuolelta tulevassa tarjonnassa tapahtunut kasvu samoin kuin ulkomaisten tieteellisten tietokantojen *Historiallisen Aikakauskirjan* sisältöjä kohtaan osoittama kiinnostus kertovat suomalaisen historiatieteen nauttimasta arvostuksesta.

Päätoimittajavuosi on kuitenkin tullut selväksi myös se paine, jonka alla historiaa ja ilmeisesti muitakin tieteenaloja tässä maassa tutkitaan ja opetetaan. Vaikka *Historiallinen Aikakauskirja* on sijoittunut hyvin tiedejulkaisujen laatuluokituksissa, kaikenlaisten rankkauslistojen kehittäminen ovat ylhäältä tapahtuvaa tieteen vapautta kahlitsevaa toimintaa, jonka perimmäisenä tarkoituksena on mitata tiedettä määrällisesti ja ohjalla sitä sitomalla valtion ra-

hoitusta määrällisiin tuloksiin. Esimerkiksi juuri vaatimalla yksittäiseltä tutkijalta tai oppiaineelta kasvavaa määrää artikkeleita, jotka on julkaistu vertaisarvioituissa kanonisoiduissa aikakauskirjoissa. Koska todella elämme sähköisen valvonnan ja kaikenlaisten tietokantojen rakentamisen kulta-aikaa, julkaisujen määrän ohella on alettu tilastoida myös sitä, miten paljon tai vähän muut tutkijat, varsinkin ulkomailla, viittaavat yksittäisten tutkijoiden julkaisuihin – tieteen vaikuttavuuden arvioimiseksi siis.

On selvää, että tutkija on velvollinen raportoi-
maan yhteiskunnan rahoittamasta tutkimustoi-
minnastaan, siis julkaisemaan sen tuloksista ar-
tikkeleita, kirjoja ja muita kirjoituksia sekä esit-
tämään tarpeen tullen muitakin puheenvuoroja.
Kutakuinkin kaikki tutkijat myös varmasti toivo-
vat, että heidän kirjoituksiaan luettaisiin ja käy-
tettäisiin apuna, kun toiset tutkijat käsittelevät
omia tutkimusaiheitaan. Yksittäisen julkaisun
merkitys ei silti useinkaan paljastu hetkessä,
vaan vuosien kuluessa. Jossain vaiheessa aukto-
riteeteiksi nostetut ja paljon siteeratut julkaisut
jäävät puolestaan pölyttymään muiden klassi-
koiden seuraan; jokin klassikko voidaan tosin
löytää uudelleen myöhemmin. Tieteellisen tie-
don vaikuttavuus ei siis tapahdu eikä etene aivan
niin kuin tulostavasti nimitys nimissä laaditut
mittarit antavat ymmärtää.

Tulostavoitteellisuuden ja kustannustehok-
kuuden ideologiat voivat myös haitata tiedeleh-
den ja sen kentän välistä vuorovaikutusta sekä
ylipäänsä tieteen harjoittamista. Ei ole lainkaan
epätavallista, että vertaisarviointia tai kirja-ar-
vion kirjoittamista koskeva tiedustelu tuottaa
”nyt en millään ehdi” -vastauksen, jää kokonaan
vastausta vaille tai luvattu lausunto tai arvio vii-
västy, joskus kovinkin kauan. Etenkään kirja-
arvioista kaikki eivät valmistu koskaan toimituk-
sen ystävällisistä ja ymmärtävällisistä yhteyden-
otoista huolimatta.

Yliopistoihin on pesiytynyt kiireen ja ylisuo-
rittamisen ilmapiiri, jota pahentavat sälähallin-
non tuputtaminen tutkimuksen tekijöille ja
opettajille samoin kuin itsetarkoitukselliset ke-
hittämisen kehittämisvaatimukset näennäisine
laadunvarmennustoimenpiteineen. Yksittäisen
tutkijan aika ja jaksaminen eivät aina riitäkään
sinänsä perustavaa laatua olevaan tieteelliseen
osallistumiseen. YT-neuvottelut ja toimintojen
supistamispuheet eivät todellakaan helpota
etenkään määräaikaisissa työsuhteissa tai apu-
rahakausilla työskentelevien työtä, kun he yrittä-
vät tuottaa tulosta ja siinä sivussa hakea jatkorah-
hoitusta.

Kiire näkyy joskus myös toimitukselle tarjot-
tujen kirjoitusten tasossa. Toisinaan olen saanut
mieltä, minne kirjoittaja on unohtanut var-
maankin jo proseminaarissa opetetut asiat tut-
kimuskysymyksen muotoilusta, aikarajauksesta,
lähteiden ja metodin esittämisestä tulosten ko-
koamisesta puhumattakaan. Kieliasussakin voi
olla keskimääräistä enemmän puutteita, ja jois-
sain tapauksissa oleellisen tutkimus- tai lähde-
aineistonkin tuntemuksessa on puutteita. Uskoi-
sin, että kiire ja sen tuottamat lieveilmiöt kuten
malttamattomuus tai väsymys piilevät tällaisten
viritelmien taustalla. Toki niitä voi lukea positiiv-
isemminkin ja tulkita ne osoituksiksi tutkijan
innostuksesta, kun hän on pikapikaa kirjannut
ensilöytönsä ja -tulkintansa paperille tai siis oi-
keammin tiedostoksi, mutta vertaisarvioinnissa
tekstintuottamisen kontekstit jäävät huomiotta.
Tällaisissa tapauksissa toimitus on saanut tehdä
hyvin aitoa laadunvarmistustyötä.

Mitenkä sen kiireen saisi paremmin haltuun?
– Tekemällä vähän vähemmän mutta sen aikai-
sempaa paremmin.

MARKO LAMBERG
marko.lamberg@uta.fi
marko.lamberg@historia.su.se